Landschap Noord-Holland

Aantalsontwikkeling Vogelrichtlijnsoorten in Natura 2000 gebied Polder Zeevang

Aantalsontwikkeling Vogelrichtlijn-soorten in Natura 2000 gebied Polder Zeevang

D. M. Hoogeboom en F. Visbeen

Landschap Noord-Holland
Rapportnummer: 14.027
2014

Colofon

Status uitgave:	Definitief rapport
Rapport nr.:	14.027
Datum uitgave:	6 mei 2015
Titel:	Aantalsontwikkeling Vogelrichtlijnsoorten in Natura 2000 gebied Polder Zeevang
Samenstellers:	Dorien Hoogeboom en Frank Visbeen
Projectleider:	D. M. Hoogeboom
Naam en adres opdrachtgever:	Provincie Noord Holland
Akkoord voor uitgave:	Landschap Noord Holland, F. Visbeen (teamleider)
Foto cover:	Goudplevieren en kievit (Gerard Bos)
Wijze van citeren:	Hoogeboom D.M. & F. Visbeen, 2014. Aantalsontwikkeling Vogelrichtlijnsoorten in Natura 2000 gebied Polder Zeevang. Rapportnummer 14.027. Landschap Noord-Holland, Heiloo.

Landschap Noord-Holland is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens van Landschap Noord-Holland; opdrachtgever vrijwaart Landschap Noord-Holland voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

© Landschap Noord-Holland

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van opdrachtgever hierboven aangegeven en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag worden verveelvoudigd en/ of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en Landschap Noord-Holland, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.
Het kwaliteitsmanamgementssyteem van Landschap Noord-Holland is gecertificeerd overeenkomstig ISO 9001: 2000.

Inhoudsopgave

1. Inleiding 9

2. Methode 11

3. Aantalsontwikkeling in bredere context 13

4. Conclusie 27

Literatuur 29

1. Inleiding

Polder Zeevang is aangewezen als Vogelrichtlijngebied vanwege bijzondere natuurwaarden met betrekking tot vogels. Het gebied maakt daardoor deel uit van het Natura 2000-netwerk. Voor elk Natura 2000-gebied moet een beheerplan worden geschreven. Provincie Noord-Holland is verantwoordelijk voor het opstellen en uitvoeren van het beheerplan van Natura 2000-gebied Polder Zeevang en heeft de verplichting om maatregelen te nemen indien de omvang en/of kwaliteit van het leefgebied voor de aangewezen vogelsoorten achteruitgaat. Voor alle aangewezen vogelsoorten voor Polder Zeevang geldt een behoudsdoelstelling (zie Tabel 1).
Tevens gelden er twee kernopgaven die richting geven aan behoud- en herstelopgaven ten behoeve van vogels in dit gebied. Het gaat om behoud en herstel van:

- samenhang tussen slaapplaatsen en foerageergebieden voor grasetende watervogels
- plas-dras situaties voor de smient,

Deze opgaven zijn beschreven in tabel 3.1 in het beheerplan (Provincie Noord-Holland, 2013). Plas-dras situaties zijn overigens ook voor andere soorten waardevol, zoals kievit, grutto en wulp.
De provincie heeft behoefte aan informatie om inzicht te krijgen in

1. welke Vogelrichtlijnsoorten, waarvoor het gebied is aangewezen, achteruitgaan zijn gegaan,
2. welke oorzaken ten grondslag liggen aan deze achteruitgang en
3. welke maatregelen genomen kunnen worden om deze achteruitgang tegen te gaan.

Het is daarom allereerst van belang om de aantalsontwikkeling (trend) in Polder Zeevang in kaart te brengen en in een bredere context te plaatsen. De vraag hierbij is of Vogelrichtlijnsoorten alleen binnen het Natura 2000 gebied achteruit gaan of ook landelijk? Er zijn verschillende (internationale) publicaties die kunnen worden gebruikt om de aantalsontwikkeling te verklaren (Beekman & Rees, 2010; European Union, 2009; Birdlife International 2004).
Naast de aantalsontwikkeling, is het nodig inzicht te krijgen in welke (mogelijke) oorzaken (zowel op (inter)nationaal- als gebiedsniveau) hieraan ten grondslag liggen. Indien de oorzaken van achteruitgang in of om het gebied gelegen zijn, dan wenst de provincie aanbevelingen welke maatregelen zij kan nemen om deze achteruitgang tegen te gaan.
Dit project is opgedeeld in twee fases. Fase 1 is bedoeld om inzicht te krijgen in de aantalsontwikkeling en het plaatsen van deze ontwikkeling in een bredere context. De provincie wil weten of er indicaties zijn dat eventuele achteruitgang van soorten wordt veroorzaakt door omstandigheden in het gebied zelf.
Als daar aanwijzingen voor zijn, zullen we de oorzaken nader in kaart brengen in Fase 2, na overleg met Provincie Noord-Holland.

Tabel 1. Instandhoudingsdoelen voor Polder Zeevang (www.synbiosis.nl)

Niet-broedvogelsoorten	Landelijk staat van instandhouding	Doel omvang leefgebied	doel kwaliteit leefgebied	doel omvang populatie (seizoensgemiddelde)
A037 – Kleine Zwaan	-	=	=	30
A041 – Kolgans	+	=	=	1000
A043 – Grauwe Gans	+	=	=	190
A045 – Brandgans	+	=	=	70
A050 – Smient	+	=	=	12400
A140 – Goudplevier	--	=	=	790
A142 – Kievit	-	=	=	2200
A156 – Grutto	--	=	=	790*
A160 – Wulp	+	=	=	210
*seizoensmaximum, + gunstige staat van instandhouding, - ongunstige staat van instandhouding, -- zeer ongunstige staat van instandhouding				

Vraagstelling

Onderzoeksvragen Fase 1

1. Welke soorten gaan in het Natura 2000 gebied Polder Zeevang achteruit?
2. Welke oorzaken kunnen ten grondslag liggen aan de achteruitgang?

Deelvragen

1. Wat is de aantalsontwikkeling van de Vogelrichtlijnsoorten in Natura 2000 gebied Polder Zeevang vanaf 2000?
2. Wat is de landelijke en internationale aantalsontwikkeling van de Vogelrichtlijnsoorten die in Natura 2000 gebied Polder Zeevang achteruit gaan?
3. Wat is de gebruiksfunctie van Polder Zeevang voor de soorten die binnen het gebied achteruitgaan?
4. Wat zijn de biotoopeisen in relatie tot de gebruiksfunctie van Polder Zeevang, van de soorten die binnen het gebied achteruitgaan?
5. Zijn er aanwijzingen dat de huidige kwaliteit van het gebied, mede in het licht van de gebruiksfuncties van Polder Zeevang, niet voldoet aan de vereisten die de aangewezen soorten aan hun leefgebied stellen (en die daardoor mogelijk het instandhoudingsdoel niet behalen)?

Organisatie

Provincie Noord-Holland is opdrachtgever voor dit project. Dorien Hoogeboom is projectleider. Daarnaast heeft zij samen met Frank Visbeen en Carola van den Tempel gezorgd voor de analyses en rapportage. Zij zijn allen werkzaam bij het team Onderzoek en Databeheer van Landschap Noord-Holland. Wij hebben het conceptrapport voorgelegd aan twee deskundigen, namelijk Leo Bruinzeel (Ecologisch Onderzoeksbureau Altenburg & Wymenga) en Dirk Tanger (Landschap Noord-Holland, tevens voorzitter Nederlandse steltloperwerkgroep). Hun commentaar hebben we in dit rapport verwerkt. Daarnaast hebben we gegevens en waardevolle informatie gebruikt van de KNNV Hoorn, die maandelijks de Polder Zeevang telt op vogels en informatie gevraagd aan Wetlandwacht Ben Pronk.

2. Methode

Data
SOVON Vogelonderzoek Nederland is de organisatie die de database van broedende en niet-broedende vogels beheert. Zij coördineert tellingen en berekent de seizoensgemiddelden per soort. Het seizoensgemiddelde is het gemiddelde aantal individuen over twaalf maanden van juli tot en met juni, met medeneming van de maanden waarin de soort afwezig is.
De seizoensgemiddelden zijn berekend door het totaal aantal getelde vogels en het aantal bijgeschatte vogels. Bijschattingen worden gebruikt om niet getelde telgebieden in een bepaalde maand in een bepaald jaar (uitgevallen tellingen door verschillende omstandigheden) toch van een aantal te voorzien. Deze bijschattingen worden door SOVON Vogelonderzoek Nederland uitgevoerd.
Op basis van beschikbare data (KNNV en SOVON) hebben we de trends van de Vogelrichtlijnsoorten gepresenteerd in grafieken. De grafieken beslaan de periode 1975/1976 tot en met 2010/2011. De lange tijdreeks geeft een goed beeld van de aantalsontwikkeling van de soorten. Informatie over de periode na 2011 hebben we van KNNV Hoorn/SOVON verkregen en hebben we verwerkt in de tekst.
De aantalsontwikkeling op landelijk niveau en op gebiedsniveau is weergegeven in grafieken.
Op basis van literatuuronderzoek en expert judgement zullen we voor de soorten die in Polder Zeevang een negatieve of onduidelijke trend vertonen een eerste verklaring geven. Voor achtergrondinformatie over biotoopeisen en mogelijke oorzaken van achteruitgang, hebben we verschillende rapporten en wetenschappelijk artikelen geraadpleegd.

3. Aantalsontwikkeling in bredere context

In dit hoofdstuk beschrijven en analyseren we de aantalsontwikkeling (trend) van de Vogelrichtlijnsoorten van Polder Zeevang waarvan achteruitgang is vastgesteld of waarvan de trend niet duidelijk is. We presenteren de gegevens in een bredere context, zowel de aantalsontwikkeling op internationaal, nationaal, provinciaal en gebiedsniveau. Op deze wijze kunnen we aangeven of de oorzaken van achteruitgang binnen het gebied is gelegen of niet.
De informatie daarover hebben we gepresenteerd in Tabel 2 en in soortgrafieken. De internationale trend is alleen gepresenteerd in Tabel 2 en niet in de grafieken (met uitzondering van kleine zwaan en kievit). Het is gebaseerd op een oudere tijdreeks dan de landelijke en gebiedstrend, omdat gegevens ontoereikend waren (www.birdlife.org). Internationale tellingen vinden namelijk minder structureel plaats, waardoor er geen trendlijn in een grafiek te bepalen is.
Toch zijn er wel berekeningen uitgevoerd om de trend op internationaal niveau te bepalen (www.birdlife.org; European Union, 2007; European Union 2007; Birdlife International, 2004). De literatuur hierover geeft wel een indicatie van de invloed van de internationale aantalsontwikkeling van de niet-broedende Vogelrichtlijnsoorten op de aantalsontwikkeling van deze soorten in Polder Zeevang.

De landelijke aantalsontwikkeling in Tabel 2 en in de grafieken, is gebaseerd op gegevens uit het Meetnet Watervogels wat SOVON Vogelonderzoek Nederland coördineert. In dit meetnet worden de niet-broedende watervogels geteld. Dit bestaat al sinds 1975 en is onderdeel van het Netwerk Ecologische Monitoring.
Ook de aantalsontwikkeling op gebiedsniveau is afkomstig van SOVON Vogelonderzoek Nederland en KNNV Hoorn.

Uit literatuur blijkt dat de landelijke afname van veel soorten samenhangt met een afname van de wereldpopulatie of verandering in verspreiding. (Hornman et al., 2011; Beekman & Rees, 2010; European Union, 2009, European Union 2007; Kleefstra et al., 2009; Nagy et al., 2012).

In tabel 2 is te zien dat de trend voor sommige soorten (kleine zwaan en grutto) op landelijk- en op gebiedsniveau afneemt. Voor de smient geldt een landelijke achteruitgang terwijl de soort in Polder Zeevang stabiel is gebleven. Kolgans, grauwe gans en brandgans nemen toe en van goudplevier, kievit en wulp is de trend stabiel of onduidelijk.

Positieve aantalsontwikkeling ganzensoorten
Alle aangewezen soorten ganzen nemen landelijk en in Polder Zeevang sterk toe. In Polder Zeevang is de toename van deze soorten vele malen hoger dan de landelijke aantalsontwikkeling. De toename is toe te schrijven aan een combinatie van rust, veiligheid en veel, kwalitatief goed gras. Kolgans lijkt zich landelijk echter te stabiliseren. Duidelijk is dat zij minder jongen groot brengen. Mogelijk heeft dat te maken met concurrentie met de toenemende aantallen brandganzen in de Arctische gebieden (mmd. D. Tanger, 2014). In Polder Zeevang nemen twee ganzensoorten, conform het landelijk beeld, in de periode 2002/2003 – 2011/2012 sterk toe (grauwe gans en brandgans), of matig toe (kolgans).

We zullen hierna de soorten bespreken die aan afnemende trend vertonen of een onduidelijke trend.

Tabel 2. Aantalsontwikkeling van Vogelrichtlijnsoorten en functie van Polder Zeevang (bron: www.birdlife.org; SOVON Vogelonderzoek Nederland, RWS, CBS)

Niet-broedvogelsoorten	Functie Polder Zeevang	Trend internationaal (1980-2003)	Trend landelijk (99/00-11/12)	Trend Polder Zeevang (99/00-11/12)
A037 - Kleine Zwaan	Foerageergebied	--*	-	--
A041 - Kolgans	Foerageergebied	0	+	++
A043 - Grauwe Gans	Foerageergebied	++	++	++
A045 - Brandgans	Foerageergebied	++	++	++
A050 - Smient	Foerageergebied + Slaapgebied	0	-	0
A140 - Goudplevier	Foerageergebied	+	0	?
A142 - Kievit	Foerageergebied + Slaapgebied	+	0	?
A156 - Grutto	Slaapgebied	-	-	-
A160 - Wulp	Foerageergebied	0	+	?

++ significante sterke toename van >5% per jaar, + significante matige toename van <5% per jaar, 0 stabiel, geen significante trend, - matige significante afname van <5% per jaar, -- sterke significante afname van >5% per jaar, ? onzeker, geen betrouwbare trendindicatie mogelijk
*'95-'05 (Rees & Beekman, 2010; Nagy et al., 2012)

Kleine zwaan

Trend internationaal
Tussen 1960 en 1995 steeg de populatie kleine zwanen die in Noordwest Europa overwintert c.q. het aantal kleine zwanen tot bijna 30.000 individuen (Rees & Beekman, 2010; Nagy et al., 2012). Tien jaar later in 2005, werden internationaal 21.500 dieren geteld, een afname van 27%. In recente jaren neemt het aantal kleine zwanen met ongeveer 1.000 per jaar af. (Nagy et al., 2012).

Trend nationaal
In Nederland was de afname tussen 1995 en 2005 nog veel sterker dan op internationaal niveau, de aantallen waren meer dan gehalveerd (Rees & Beekman, 2010). Deze sterke significante afname heeft daarna verder doorgezet (Hornman et al., 2013).

Trend Polder Zeevang
De kleine zwaan gaat sterk achteruit in Polder Zeevang. Na 2000/2001 is de afname sterk significant (www.sovon.nl).

Functie Polder Zeevang
Foerageergebied

Biotoopeisen
Kleine zwaan is van oorsprong een soort die foerageert in ondiep water op knolletjes van fonteinkruiden (Beekman & Rees, 2010). De soort heeft zich in de loop der tijd meer ontwikkeld als een cultuurvolger toen de intensivering van de landbouw zorgde voor een voedzamer dieet in de vorm van oogstresten, suikerbieten, aardappelen en gras en tegelijkertijd de fonteinkruidvelden afnamen. De verplaatsing naar akkerland werd versterkt, doordat de intensivering tegelijkertijd zorgde voor afname van de watervegetatie door verslechtering van de waterkwaliteit. Tegenwoordig worden oogstresten vaak omgeploegd. Kleine zwanen gaan daarom vaak over op het foerageren op graslanden in veenweidegebieden zoals Natura 2000-gebied Polder Zeevang.
In Nederland bezoekt de soort verschillende type gebieden en wisselt in de tijd in terreingebruik. Vaak foerageren ze bij terugkeer uit de broedgebieden eerst op fonteinkruid knolletjes (Lauwersmeergebied en de randmeren), vervolgens stappen ze over op oogstresten (aardappels en bieten) en daarna vaak op grasland. Een gebied dat dit allemaal in de nabijheid heeft (bijvoorbeeld Lauwersmeer of Arkemheen) kent vaak langdurig aanwezigheid van kleine zwanen.
Kleine zwaan heeft een voorkeur voor gebieden waar bovenstaande habitats (ondiep water, akkerland, grasland) aanwezig zijn. De soort overwintert op verschillende plekken in Nederland en Engeland (Beekman et al., 2002). In Nederland is de waterkwaliteit sterk verbeterd, waardoor de fonteinkruidvegetatie zich heeft hersteld. Mogelijk zijn de randmeren daardoor aantrekkelijker voor kleine zwanen geworden, in ieder geval in de herfstmaanden.

Mogelijke oorzaken van achteruitgang
De sterke afname van kleine zwaan vindt plaats op internationale, nationale en lokale schaal. Onderzoekers vermoeden dat de kleine zwaan gevoelig is voor veranderingen in klimaat, omdat ze een korte broedperiode heeft, en gevoelig is voor veranderingen in landgebruik, vanwege het kleine broedgebied. Daardoor vindt er onvoldoende reproductie plaats. Maar er zijn veel meer oorzaken die vermoedelijk meespelen in de achteruitgang (Beekman & Rees, 2010):

- Afname kwaliteit broedgebied (o.a. arctische toendra's langs de Barentszee) door infrastructuur
- Afname kwaliteit broedgebied door klimaatsverandering
- Botsing hoogspanningskabels
- Botsing windturbines
- Extensivering van graslanden
- Interspecifieke competitie
- Intraspecifieke competitie
- Jacht
- Klimaatsverandering
- Landschappelijke ingrepen waardoor samenhang verloren gaat tussen slaapplaatsen (bijvoorbeeld Markermeer) en voedselterreinen (Polder Zeevang).
- Loodvergiftiging
- Olievervuiling
- Suboptimale voedselomstandigheden tijdens trek en op overwinteringsplaatsen, door verandering in landgebruik
- Verslechterde waterkwaliteit
- (Water)recreatie
- Wisselende weersomstandigheden (o.a. variatie in vorstperiode)
- Ziekten

In Nederland is de verspreiding van de kleine zwaan veranderd. In 2011/2012 verbleven er meer kleine zwanen in grote wateren die daar op waterplanten foerageren (Hornman et al., 2013). Zij foerageerden minder in akkerbouw- en graslandgebieden. Landelijk zien we dus de tendens dat de vogels dus meer en langer in de optimale foerageergebieden verblijven en dat in gebieden met suboptimale omstandigheden de aantallen sterk afnemen. De laatste jaren is het aantal kleine zwanen in de Zeevang weer afgenomen zonder dat er veranderingen in de voedselomstandigheden en infrastructuur hebben plaatsgevonden.
De achterliggende oorzaken zijn afname broedpopulatie, verbetering voedselsituatie in de grotere wateren en dat de soort meer oostelijk overwintert.

Samengevat
De achteruitgang van de kleine zwaan in Polder Zeevang heeft enerzijds te maken met de afnemende broedpopulatie (o.a. arctische toendra's langs de Barentszee) en anderzijds dat de vogels zich steeds meer concentreren en langer verblijven in gebieden met optimale voedselomstandigheden. Gezien de afname is Polder de Zeevang waarschijnlijk voor de soort een suboptimaal gebied.

Conclusie
Er zijn geen indicaties dat de achteruitgang van kleine zwaan in Polder Zeevang specifiek wordt veroorzaakt door de omstandigheden in het gebied zelf.

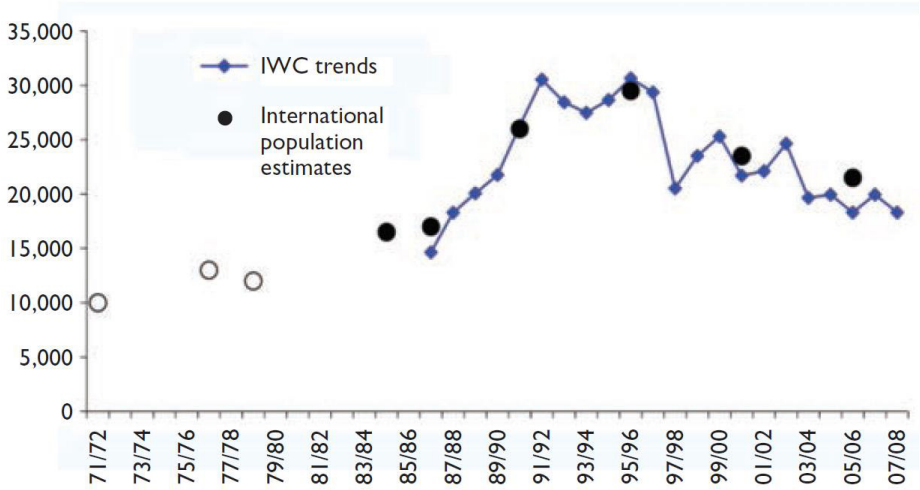

Populatieschatting van Kleine zwaan in Noordwest Europa vanaf 1971/72 (open stip=schatting Wetland International, gevulde stip=gecoördineerde Internationale Zwanentellingen) en jaarlijkse trend in aantallen van 1986/87 tot 2007/08 (IWC=International Waterbird Census; Bron: Beekman & Rees, 2010)

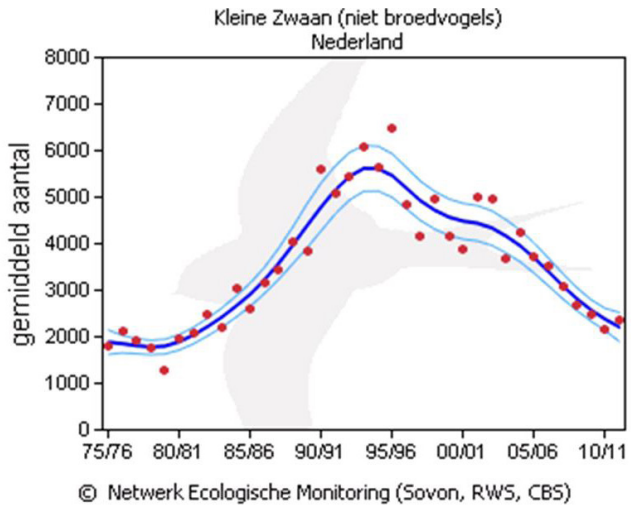

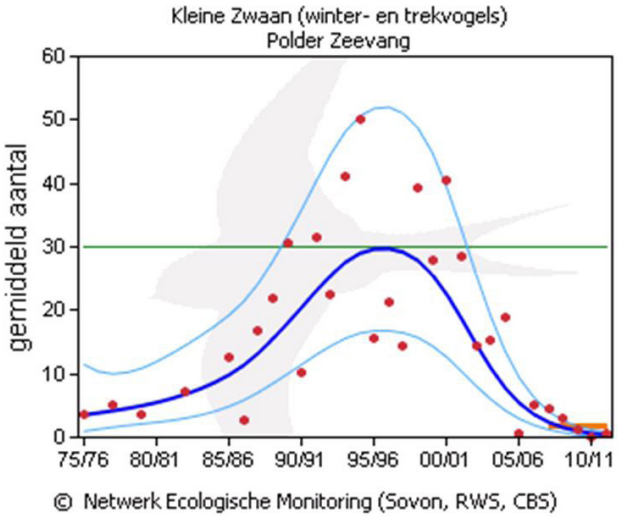

Rode punten = seizoensgemiddelde, donker blauw = trendlijn, lichtblauw = 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn, groen = instandhoudingsdoel, oranje = gemiddelde over de laatste vijf seizoenen.

Smient

Trend internationaal
In Europa is de trend stabiel (Birdlife International, 2004b).

Trend nationaal
De smient vertoont de laatste 10 seizoenen een matige afname van 5% per jaar (Hornman et al., 2013).

Trend Polder Zeevang
Smient vertoont eveneens een matige achteruitgang in Polder Zeevang (www.sovon.nl). In de grafiek is te zien dat de aantallen na 2009 zijn toegenomen, of deze trend doorzet is nog niet te zeggen.

Functie Polder Zeevang
Foerageergebied en slaapgebied.

Biotoopeisen
Smienten rusten overdag op plassen, vaarten en meren. 's Avonds en 's nachts foerageren ze op cultuurland. De rust- en foerageergebieden kunnen op enkele kilometers afstand van elkaar liggen. Smienten in Zeevang, komen voor een deel bijvoorbeeld uit het Markermeer waar ze overdag hebben gerust (Schekkerman & Beintema, 2002). In sommige gebieden foerageren ze ook overdag (Boudewijn et al., 2009). Een belangrijk deel van de vogels verblijft ook overdag in de Zeevang bijvoorbeeld langs de Klemweg en bij Hobrede. Daar vormen de brede wateren en graslanden goede rust- en foerageergebieden. Ze hebben vrij veel vocht nodig om het gras weg te werken. Andere reden is dat zij open water nodig hebben voor de balts en paarbinding en om te vluchten. Dat is een van de redenen waarom ze vaak in de buurt van water en op vochtige graslanden verblijven. Daar nuttigen ze allerlei planten, zaden en wortels. In het binnenland foerageren ze hoofdzakelijk op mals eiwitrijk gras.

Mogelijke oorzaken van achteruitgang
Er wordt verondersteld dat de aantallen overwinterende smienten in Nederland sinds de eeuwwisseling achteruitgaan als gevolg van klimaatsverandering. We hebben namelijk veel zachte winters gehad, waardoor smienten een stuk noordelijker kunnen overwinteren (Hornman et al., 2013).
Er zijn ook andere zaken die van invloed zijn op het voorkomen van smient (Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2008):

- (Water)recreatie
- Drainage van natte graslanden
- Extensivering van graslandbeheer
- Jacht
- Hoogspanningsleidingen
- Verandering van waterkwaliteit waardoor voedselbeschikbaarheid verandert
- Weersomstandigheden
- Windturbines

Samengevat
Op dit moment zijn er geen aanwijzingen dat in de Polder Zeevang de omstandigheden voor smienten zijn verslechterd. De matige achteruitgang van de soort dient vooral in het licht te worden gezien tegen de landelijke trend en dus vooral veroorzaakt wordt doordat de vogels vanwege de zachtere winters meer ten noorden van ons land overwinteren. Voorts blijkt ook dat er geen groei van de populatie meer is.

Conclusie
Er zijn geen indicaties dat de achteruitgang van smient in Polder Zeevang op dit moment specifiek wordt veroorzaakt door de omstandigheden in het gebied zelf.

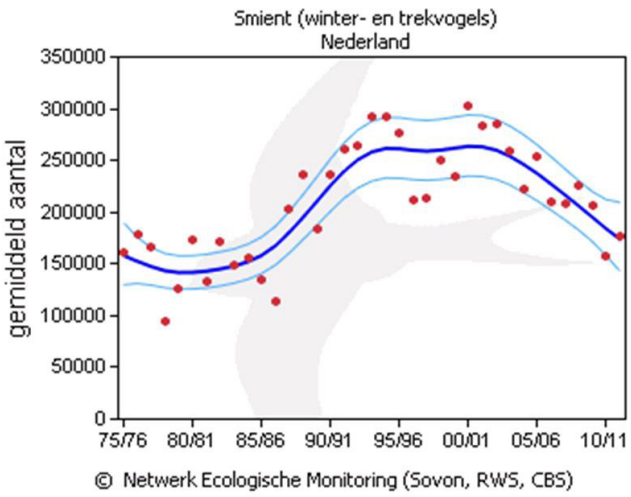

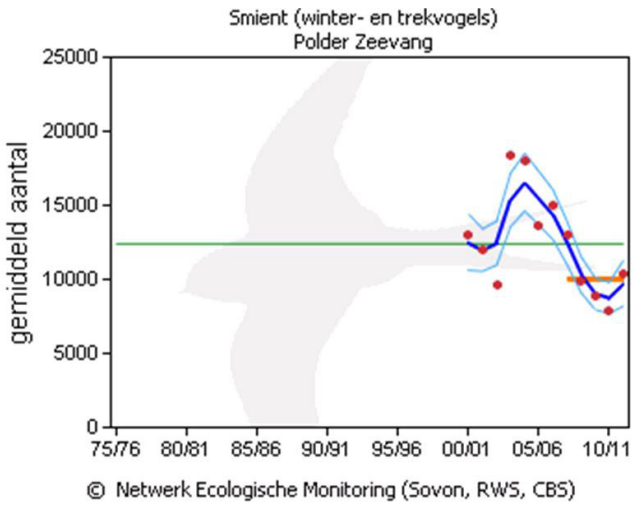

Rode punten = seizoensgemiddelde, donker blauw = trendlijn, lichtblauw = 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn, groen = instandhoudingsdoel, oranje = gemiddelde over de laatste vijf seizoenen.

Goudplevier

Trend internationaal
Significante matige toename van de winterpopulatie in de periode 1994-2002 (European Union 2009, Birdlife International, 2004a).

Trend nationaal
Uit het landelijk onderzoek Meetnet Watervogels komt naar voren dat goudplevier tot midden jaren tachtig toenam en sindsdien stabiel is of een onduidelijke trend vertoont met een negatieve neiging (Kleefstra et al., 2014). KNNV Hoorn heeft in 2011/2012 hogere aantallen geteld, of deze trend doorzet is echter nog onduidelijk.
Landelijke en provinciale tellingen wijzen uit dat ten opzichte van de jaren zeventig en tachtig de aantallen goudplevieren dertig procent zijn teruggevallen ten opzichte van 2010/2011 (Kleefstra et al., 2014).
Uit binnenlandse steltlopertellingen komt eveneens naar voren dat de verspreiding van de goudplevieren is veranderd. Steeds meer vogels worden waargenomen in het Waddengebied en in gebieden met extensief en nat grasland, waaronder Polder Zeevang (Kleefstra, 2014; Kleefstra et al., 2009.

Trend Polder Zeevang
Op basis van de telgegevens kan geen betrouwbare trendclassificatie worden berekend (www.sovon.nl).

Functie Polder Zeevang
Foerageergebied

Biotoopeisen
De goudplevier heeft een voorkeur voor open graslandgebieden op klei- en veenbodems die matig tot intensief worden bemest. Met name grote open aaneengesloten gebieden zijn van belang. Goudplevieren foerageren op wormen, emelten (larven van langpootmug) en kevertjes.
Ook geploegd akkerland of het wad kunnen tot het foerageergebied behoren. Bij inval van de winter en vooral bij strenge winters trekken goudplevieren weg naar het zuiden richting Frankrijk en West-Afrika.

Mogelijke oorzaken van achteruitgang
De afname van het oppervlak en de achteruitgang van kwaliteit van het foerageergebied leiden tot een verandering in verspreiding de goudplevier in Europa (Hornman, 2013; European Union 2009, Birdlife International, 2004a). Goudplevier gaat met 10% achteruit op het vasteland van Europa, maar in Groot-Brittannië, Ierland en IJsland neemt de populatie toe. Verspreiding van goudplevier wordt onder andere verklaard door veranderingen van het klimaat (warmer en minder vaak en lang strenge vorst) (Kleefstra et al., 2009). Zachtere omstandigheden en een hoge bemestingsgraad zorgen ervoor dat de graslandvegetatie langer kan doorgroeien. Dat maakt het ongeschikt als pleisterplaats voor goudplevier, omdat voor deze zichtjager prooien (wormen) niet goed zichtbaar zijn. Goudplevier overwintert rond de vorstgrens, schommelingen in de aantallen in de winter worden grotendeels verklaard door strengheid van de winter.
De lagere aantallen in Nederland van de laatste jaren hangen vermoedelijk samen met oorzaken waardoor goudplevieren dichterbij hun broedgebied pleisteren, zoals afname jacht in Denemarken en mildere weersomstandigheden (Hornman, 2013; Kleefstra et al., 2009).

De veranderingen in Nederland laten verschuivingen zien van binnenlandse agrarische gebieden naar wetlands (Kleefstra et al., 2009), maar ook naar meer natte gebieden in het binnenland, waaronder Polder Zeevang (Kleefstra et al., 2014). Dat geldt zowel voor goudplevier als kievit.

Er zijn verschillende factoren die invloed hebben op het voorkomen van de goudplevier in een gebied (European Union 2009):

- Begrazing (overbegrazing/jaarrond begrazing)
- Bemesting
- Intensivering agrarisch gebied (toename begrazing)
- Jacht
- Klimaatsverandering
- Landbouwwerkzaamheden
- Luchtverkeer
- Recreatie
- Scheuren van de grasmat
- Verdroging
- Vermindering van openheid van het landschap
- Versnippering van het landschap
- Weersomstandigheden
- Windturbines
- Meer predatoren (slechtvalk)

Samengevat
Vanaf jaren zeventig en tachtig heeft een sterke achteruitgang in aantallen plaatsgevonden en is de landelijke verspreiding verschoven van agrarische gebieden naar wetlands (Kleefstra et al., 2014). Landelijk gezien is de laatste decennia geen duidelijke trend waar te nemen. Ook voor de Polder De Zeevang is geen betrouwbare trend weer te geven. Landelijk zien we een verandering in de verspreiding van de soort. De goudplevier concentreert zich meer in de Waddenzee en de nattere en extensieve graslandgebieden. Een verklaring hier-

voor is dat de intensivering van landbouw waaronder bemesting zorgt voor meer grasgroei waardoor de foerageermogelijkheden voor de goudplevieren verslechteren en ze hun toevlucht zoeken in optimalere gebieden.

Conclusie

Op dit moment zien we geen indicaties dat de goudplevier in de Zeevang afneemt. Op basis van expert judgement veronderstellen we dat in delen van de Zeevang de oppervlakte geschikt foerageergebied door intensivering van de melkveehouderij mogelijk afneemt. Nader onderzoek naar verspreiding van de goudplevier in de Zeevang in relatie tot geschikt foerageergebied kan daar antwoord opgeven.

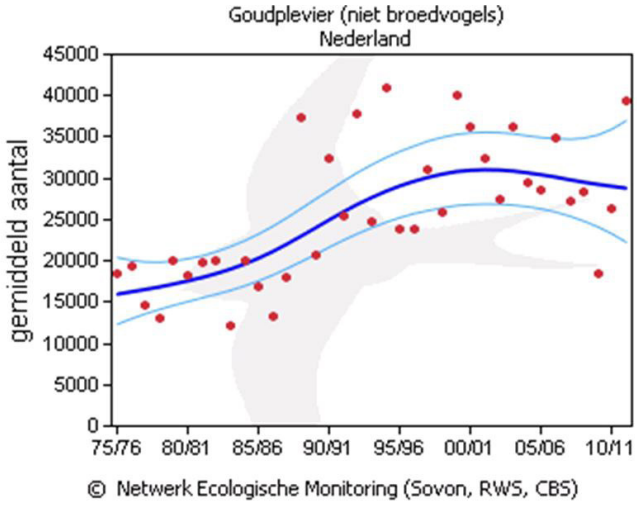

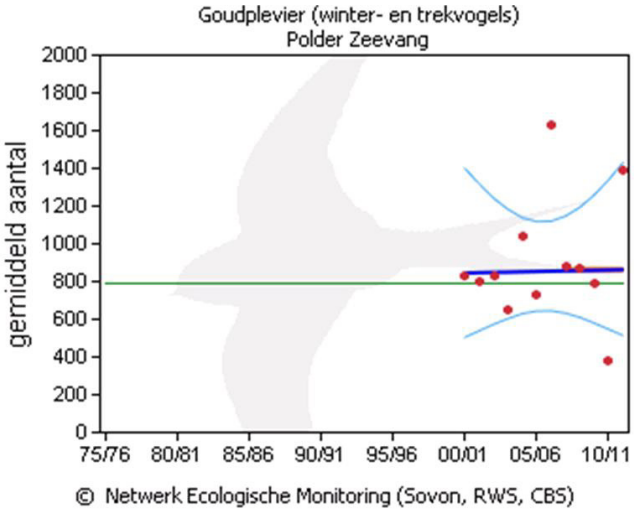

Rode punten = seizoensgemiddelde, donker blauw = trendlijn, lichtblauw = 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn, groen = instandhoudingsdoel, oranje = gemiddelde over de laatste vijf seizoenen.

Kievit

Trend internationaal
De winterpopulatie van kievit neemt toe (European Union, 2009; Birdlife International 2004b, zie grafiek in dit rapport).

Trend nationaal
Uit het landelijk onderzoek Meetnet Watervogels komt naar voren dat kievit tot midden jaren tachtig toenam en sindsdien stabiel is (Kleefstra et al., 2014; European Union, 2009; Kleefstra et al., 2009).
Net als bij goudplevier, neemt kievit toe in (zoute) kustregio's en vindt een stabilisatie plaats in het binnenland (Kleefstra et al., 2009). Ook de verspreiding van kievit verschuift binnen het agrarisch gebied naar de graslandgebieden met veel extensieve en natte graslanden, waaronder Polder Zeevang (Kleefstra, 2014).

Trend Polder Zeevang
Op basis van de telgegevens kan geen betrouwbare trendclassificatie worden berekend (www.sovon.nl).

Functie Polder Zeevang
Foerageergebied en slaapgebied

Biotoopeisen
De kievit gebruikt Polder Zeevang als slaap- en foerageergebied. Het is een zichtjager die zijn prooi op en in de bodem vindt. Daarom heeft de soort een voorkeur voor open graslandgebieden met een vrij korte vegetatie op vochtige bodem. In het najaar zijn ook akkerlanden van belang, zoals net omgeploegde percelen.
Ze slapen ook in deze graslanden, maar kunnen ook in gebieden met ondiep water of zandige platen en strekdammen de nacht doorbrengen.

Mogelijke oorzaken van achteruitgang
De afname van het oppervlak en de achteruitgang van kwaliteit van het foerageergebied leiden tot een verandering in verspreiding van soorten. Internationaal gezien wordt vermoed dat er een verschuiving optreedt omdat de aantallen in Denemarken juist een forse toenamen laten zien (Hornman, 2013). Net als bij goudplevier geldt ook hier dat een combinatie van afname van jacht en mildere weersomstandigheden ervoor zorgen dat kieviten noordelijker verblijven.
Net als bij goudplevier, zorgen veranderingen in het klimaat ook voor de kievit voor minder gunstige omstandigheden van het voedselgebied (Kleefstra et al., 2009). Een warmer klimaat en minder vaak en lang strenge vorst, zorgen voor zachtere omstandigheden waardoor de vegetatie langer kan doorgroeien. Kievit is een zichtjager, en kan zijn prooien dan minder goed zien. Ook een hoge bemestingsgraad draagt hieraan bij.
Kievit overwintert rond de vorstgrens, schommelingen in de aantallen in de winter worden grotendeels verklaard door strengheid van de winter.
De veranderingen in Nederland laten verschuivingen van de verspreiding van kievit zien, van binnenlandse agrarische gebieden naar wetlands (Kleefstra et al., 2009), maar ook naar meer natte gebieden in het binnenland, waaronder Polder Zeevang (Kleefstra et al., 2014).

Er zijn verschillende factoren die effect hebben op het voorkomen van kievit in een gebied (European Union, 2009):

- Landrecreatie
- Verdroging door ontwatering, waardoor de kwaliteit van het leefgebied achteruitgaat (voedselbeschikbaarheid).
- Verkeer
- Verminderde openheid van het landschap.
- Windturbines
- Meer predatoren (vliegend)

Samengevat
Landelijk gezien is er de laatste decennia geen duidelijke trend waar te nemen. Ook voor de Polder De Zeevang is geen betrouwbare trend weer te geven. Landelijk zien we wel een verandering in de verspreiding van de soort. De kievit concentreert zich meer in de nattere en extensieve graslandgebieden. Een verklaring hiervoor is dat de intensivering van landbouw waaronder bemesting zorgt voor meer grasgroei waardoor de foerageermogelijkheden voor de kieviten verslechteren en ze hun toevlucht zoeken in optimalere gebieden.

Conclusie
Op dit moment zien we geen indicaties dat de kievit in de Zeevang afneemt. Op basis van expert judgement veronderstellen we dat in delen van de Zeevang de oppervlakte geschikt foerageergebied door intensivering van de melkveehouderij mogelijk afneemt. Het gevolg kan zijn dat het aantal kieviten achteruit gaat of dat kieviten zich meer gaan concentreren in delen in het Natura 2000 gebied met gunstigere condities. In het laatste geval hoeven er geen negatieve gevolgen voor het instandhoudingsdoel op te treden. Nader onderzoek naar verspreiding van de kievit in de Zeevang in relatie tot geschikt foerageergebied kan daar antwoord opgeven.

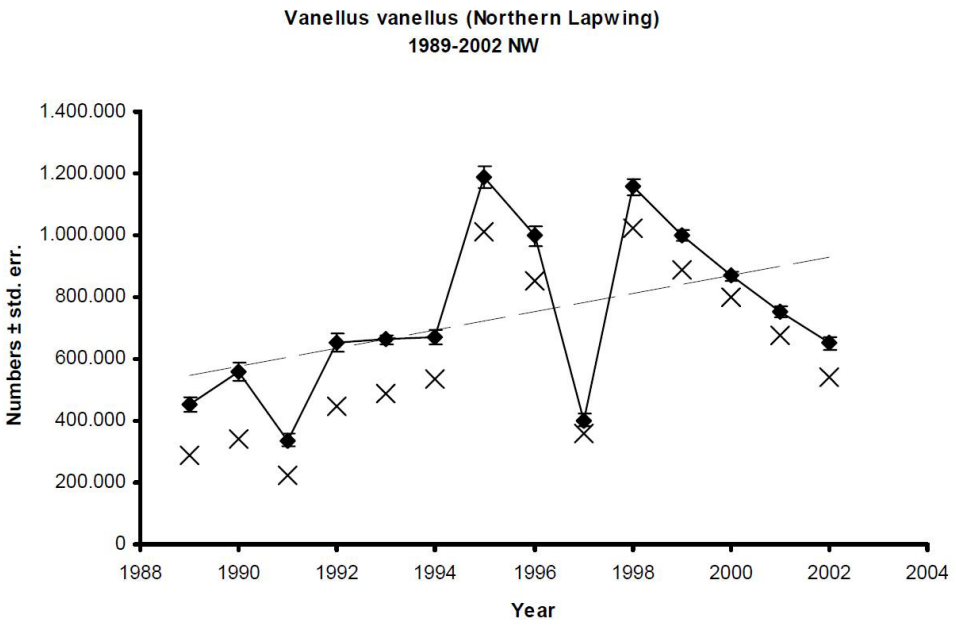

Aantalsontwikkeling van Kievit in Noordwest Europa op basis van midwintertellingen (European Union, 2009).

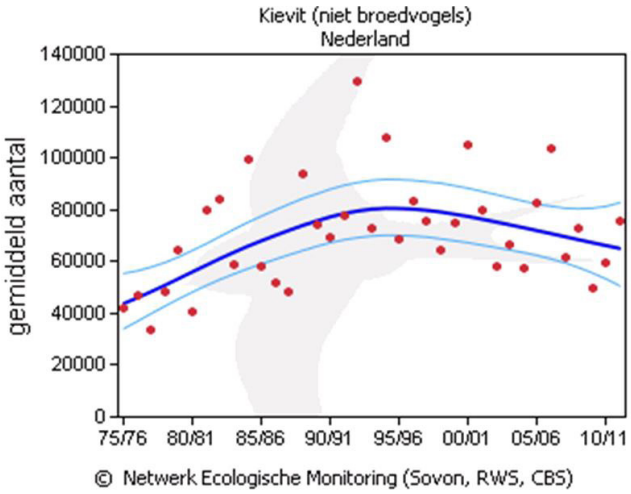

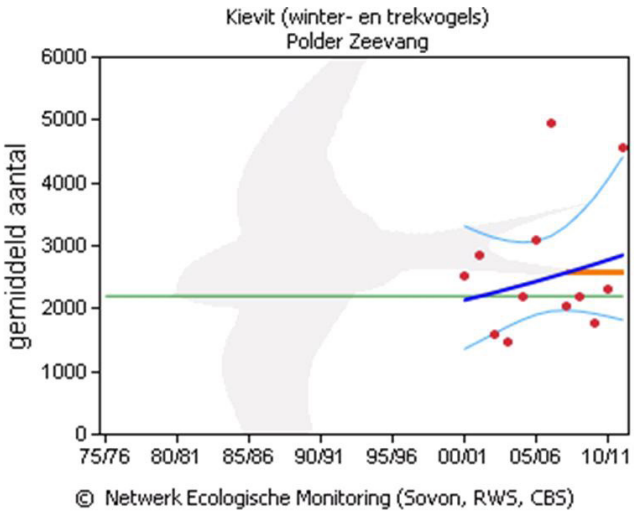

Rode punten = seizoensgemiddelde, donker blauw = trendlijn, lichtblauw = 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn, groen = instandhoudingsdoel, oranje = gemiddelde over de laatste vijf seizoenen.

Grutto

Trend internationaal
Grutto neemt in Europa matig af sinds 1990 (Birdlife International, 2004b)

Trend nationaal
Vanaf 2000 vertoont de grutto een significante matige afname van 5% per jaar (www.sovon.nl). Die afname is sterker in de zoetwatergebieden dan in de zoutwatergebieden (Hornman et al., 2013).

Trend Polder Zeevang:
Grutto is vanaf 1999/2000 op gebiedsniveau sterk achteruitgegaan, in 2009/2010 is de afname iets minder sterk. Vanaf 2000 is de grutto significant matig afgenomen met <5% per jaar (www.sovon.nl).

Functie Polder Zeevang
Slaapplaats

Biotoopeisen:
Grutto (als niet broedvogel) heeft een voorkeur voor open en vochtige terreinen waar zij voedsel zoeken en kunnen slapen en rusten. Als slaapplaats worden met name plas-dras percelen gebruikt of andere nat en open habitat waar de vogels staand in ondiep water (< 15 cm) kunnen slapen en rusten. Die slaapplaatsen bevinden zich in de nabijheid van geschikte broed- en foerageergebieden. De slaapplaatsen worden gebruikt voor (februari-mrt) en na (mei-juli) het broedseizoen. Na de broedtijd gebruiken de grutto's deze ondiepe plasjes en poelen ook voor het nuttigen van muggenlarven.
De Polder Zeevang is een belangrijk broed- en foerageergebied voor de grutto. Een groot deel van die grutto's maken gebruik van de slaapplaatsen. In het voorjaar zijn er meerdere plas-dras percelen waar de vogels kunnen slapen. Het aantal en kwaliteit van deze slaapplaatsen (openheid, te droog of te nat) is onbekend. Na het broedseizoen is het aanbod beperkt tot één slaapplaats: de Zandbraak. Vanaf 2013 is deze slaapplaats in de omgeving van Warder ingericht en wordt zij zowel voor als na het broedseizoen gebruikt.
Het aantal grutto's dat gebruik maakt van de slaapplaatsen hangt voor een deel nauw samen met de ontwikkeling van de broedpopulatie en de kwaliteit van broed- en foerageerhabitat. Door intensivering van de veehouderij is de reproductie van de soort sterk afgenomen met name de kuikenoverleving is een groot knelpunt (Teunissen et al 2012). In delen van Polder Zeevang vinden we nog steeds stabiele gebieden (van 't Veer et al., 2010) zoals het natuurgebied langs de Klemweg maar in andere delen van het gebied spelen negatieve ontwikkelingen. De indruk (mondeling mededeling Dirk Tanger en Wim Tijsen) is dat vanaf 2009 de grutto in deelgebieden binnen Natura 2000 is afgenomen (als niet-broedvogel). Zo heeft bijvoorbeeld een sterke achteruitgang plaatsgevonden in deelgebieden ten noorden van Edam en ten zuiden van Oosthuizen.
Een deel van de vogels die gebruik maken van de slaapplaatsen komen van buiten de Zeevang. Met name na het broedseizoen kunnen ook doortrekkers van elders uit het land in Polder de Zeevang verblijven. De afname van de gehele broedpopulatie zal ook een negatief effect hebben op de trend. Daarnaast zijn veel graslanden door de verbeterde drooglegging na het broedseizoen niet meer geschikt c.q. slechts kort (na het maaien) als foerageergebied. De bovenlaag is te hard om met de snavel in de grond wormen en emelten te zoeken. Veel grutto's vliegen na het broedseizoen snel richting de overwinteringsgebieden in Spanje en West-Afrika (onderzoek universiteit Groningen).

Mogelijke oorzaken van achteruitgang
De achteruitgang van de grutto op slaapplaatsen hangt samen met de achtergang van de broedpopulatie. Deze trend vindt landelijk plaats. Polder Zeevang is een belangrijk broedgebied voor de grutto. Ook hier zien we een achteruitgang van de grutto op de slaapplaatsen, ondanks de inrichting van de Zandbraak. De veronderstelling is dat veel grutto's die gebruik maken van de slaapplaats (zeker in het voorjaar) lokale broedvogels zijn. De achteruitgang van de grutto op de slaapplaats in de Zeevang kan dus een afspiegeling zijn van de afname van de lokale broedpopulatie.
Mogelijk speelt ook een rol dat de kwaliteit van de slaapplaatsen is verslechterd of het aantal geschikte slaapplaatsen is verminderd.

Aantallen van grutto's op slaapplaats kunnen worden beïnvloed door verschillende factoren:

- Lage reproductie en achteruitgang (lokale) broedpopulatie
- Verminderde openheid van het landschap
- Verdroging
- Onderwaterdrainage
- Intensivering van agrarisch beheer
- Predatie
- Hoogspanningskabels
- Lichtbronnen
- Recreatie
- Windturbines

Samengevat
Het aantal grutto's op slaapplaatsen neemt landelijk af. Het gebruik van slaapplaatsen door grutto's in Nederland staat in relatie tot broed- en foerageergebieden in de directe omge-

ving. Die afname staat in directe relatie tot de afname van de totale broedpopulatie. Ook in Polder Zeevang kunnen factoren spelen die effect hebben op de aantallen grutto op de slaapplaatsen, zoals verslechtering van broedgebied en verdroging. Deze factoren spelen ook op grotere schaal. Mogelijk speelt de kwaliteit van de slaapplaatsen ook een rol.

Conclusie

Er zijn indicaties dat de achteruitgang van grutto in Polder Zeevang specifiek wordt veroorzaakt door de omstandigheden in het gebied zelf zoals de kwaliteit en afname van aantal slaapplaatsen en mogelijke afname van lokale broedpopulatie. Nader onderzoek kan hierover uitsluitsel geven.

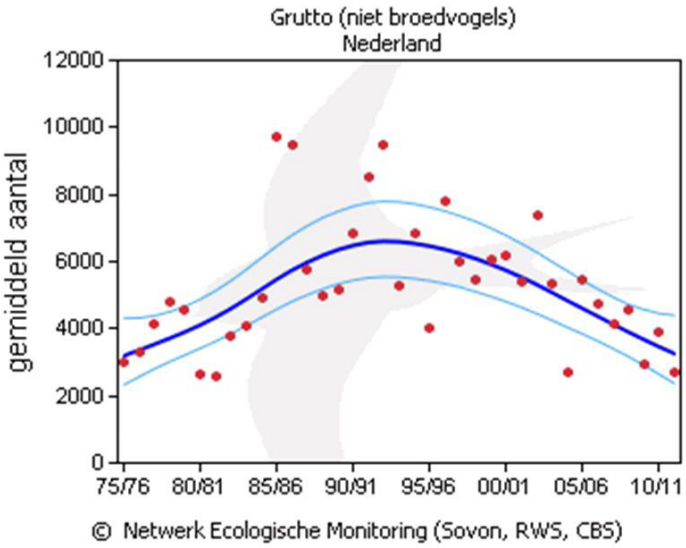

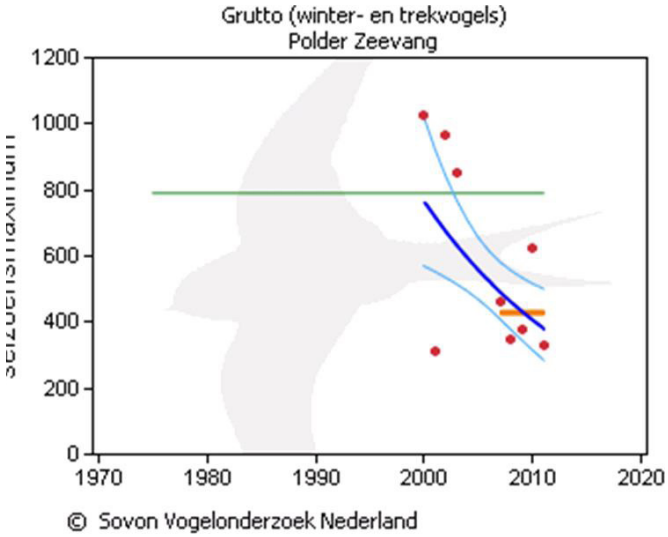

Rode punten = seizoensgemiddelde, donker blauw = trendlijn, lichtblauw = 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn, groen = instandhoudingsdoel, oranje = gemiddelde over de laatste vijf seizoenen.

Wulp

Trend internationaal
Internationale trend is stabiel, maar vertoont wel variatie tussen verschillende lidstaten (European Union, 2007; Birdlife International 2004). Zo is de trend in Ierland en Nederland stabiel, vertoont wulp een toename in Engeland en fluctuaties in Frankrijk.

Trend nationaal
Wulp neemt landelijk toe in Nederland (Kleefstra et al., 2009; Hornman et al., 2013). In de graslandgebieden in Noord-Holland nam de wulp in de jaren zeventig en tachtig toe

Trend Polder Zeevang
Op gebiedsniveau is wulp sterk achteruitgegaan, vertoont daarna een minder sterke afname en lijkt sinds 2005/2006 zelfs toe te nemen. In 2011/2012 was het seizoensgemiddelde in Polder Zeevang 106 individuen. Omdat de aantallen sterk uiteenlopen, kan er op basis van de telgegevens geen betrouwbare trendclassificatie worden berekend (www.sovon.nl).

Functie Polder Zeevang
Foerageergebied

Biotoopeisen
Wulpen zijn sterk afhankelijk van kustgebieden rondom de Noordzee en Waddenzee. In milde weersomstandigheden verblijven wulpen ook inlands. Ze foerageren op graslanden die matig tot intensief worden bemest waar ze foerageren op wormen en insectenlarven. Wulpen gebruiken open terreinen en plas-dras percelen als slaapplaats. De indruk is dat de wulp in de Zeevang is toegenomen ondermeer door de inrichting van de Zandbraak. Hier slapen veel wulpen (>1.000) die in de omgeving van de slaapplaats voedsel zoeken.

Mogelijke oorzaken van achteruitgang
Wulpen zijn gevoelig voor koude winters. Bij strenge vorst trekken zij grotendeels verder richting het zuiden en westen. In Nederland doen veel wormeneters het beter in zoute gebieden (Hornman et al., 2011). Het zwaartepunt van de verspreiding van de wulp bijvoorbeeld, ligt in de Waddenzee. Binnenlandse gebieden zijn voor deze soort steeds minder van betekenis (Kleefstra et al., 2009). Mogelijke oorzaken zijn teveel bemesting waardoor wormen achteruit zijn gegaan of verdroging waardoor wormen niet bereikbaar zijn. Afgelopen winter (2014) bleken echter grote aantallen wulpen in binnenlandse gebieden te zitten, mogelijk heeft dat te maken gehad met de zachte winter (Klaasen, 2014). Ook op de slaapplaats De Zandbraak in Natura 2000 Polder Zeevang werden meer wulpen vastgesteld. Wulpen hebben langere snavels en kunnen beschikbaar voedsel betere bereiken. Door de zachte en natte winter was mogelijk het voedselaanbod van wormen ook groter en beter bereikbaar.

Factoren die invloed hebben op de aantallen wulpen in de winter in een gebied zijn (European Union, 2007):

- Habitatverlies
- Jacht
- Laag vliegend luchtverkeer
- Onderwaterdrainage
- Plaatselijke weersomstandigheden
- Recreatie
- Verdroging
- Vergiftiging (zware metalen)
- Versnippering van het landschap (te grote afstand tussen voedsel- en rustgebied)
- Weersomstandigheden
- Windturbines

Samengevat
In Polder Zeevang kunnen factoren spelen die invloed hebben op de aantallen wulpen in het gebied, zoals verdroging. De factoren spelen echter ook op (inter)nationale schaal. Milde omstandigheden tijdens de winter hebben op wulpen een positief effect.

Conclusie
Er zijn geen indicaties dat de ontwikkeling van de wulp in Polder Zeevang specifiek wordt veroorzaakt door de (voedsel) omstandigheden in het gebied zelf. Wel heeft de aanleg van de Zandbraak de laatste jaren een positief effect op het aantal wulpen dat in de Zeevang slaapt.

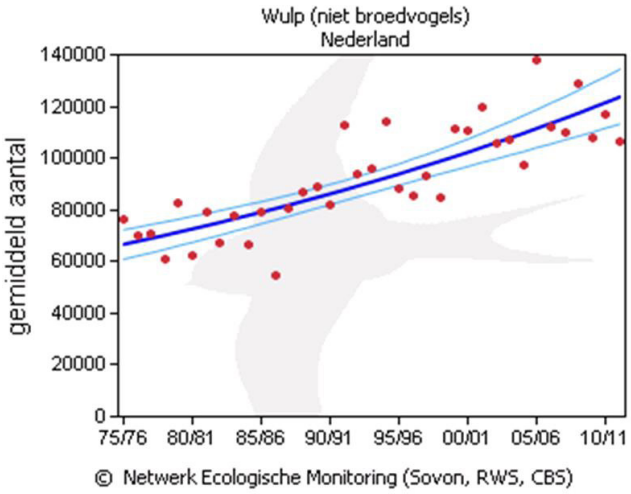

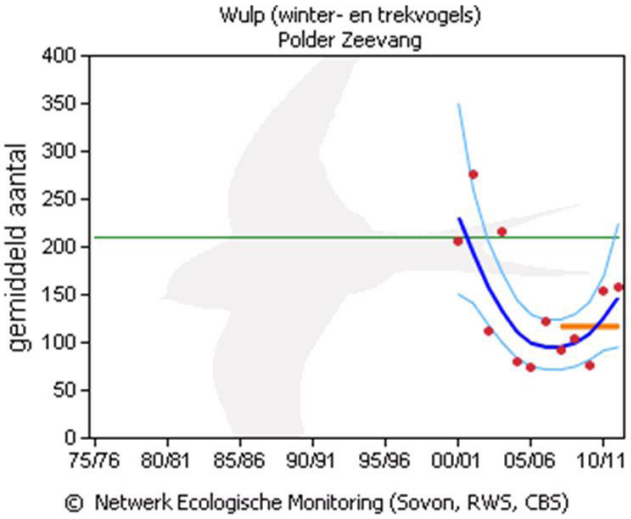

Rode punten = seizoensgemiddelde, donker blauw = trendlijn, lichtblauw = 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn, groen = instandhoudingsdoel, oranje = gemiddelde over de laatste vijf seizoenen.

Situatieschets Polder Zeevang

Polder Zeevang is een open graslandgebied, slechts doorsneden door enkele wegen en dorpslinten. Hier ontbreken factoren die deze openheid verstoren. Er ligt een grotere doorgaande weg (de N247) met daarnaast wat polder- en dorpswegen. De bebouwing, behoudens sommige agrarische bedrijven, is beperkt tot in de lintdorpen.

In de Zeevang zien we qua drooglegging verschillen per gebied. Grote delen van het gebied hebben tot nu toe een hoog waterpeil (20-40 cm onder maaiveld). Sommige agrarisch bedrijven hebben al jarenlang een individuele onderbemaling. Tussen Hobrede en Kwadijk wordt vanaf 2006 in een blok onderwaterdrainage toegepast (Pleijter & Van den Akker, 2007). Sinds kort is een nieuw peilbesluit van kracht waarbij agrarische bedrijven een onderbemaling kunnen stichten mits zij onderwaterdrainage toepassen.

Op basis van remote sense kaarten van Alterra, die zij heeft gebruikt voor de kerngebieden weidevogels, kunnen we iets zeggen over de intensiteit van het graslandgebruik (Sierdsema et al., 2013; Schotman et al., 2014). Deze remote sense kaarten zijn beschikbaar op viewer van de provincie Noord-Holland. De kaarten laten zien in welke gebieden het agrarisch beheer intensief en extensief is, m.a.w. waar vroeg en laat wordt gemaaid. Met name de natuurgebieden worden extensiever beheerd en laten duidelijk een andere kleur op de kaart zien. Dit geeft aanwijzing dat deze graslanden kruidenrijker zijn dan de overige graslanden. Nader onderzoek zou dat verder kunnen preciseren.

De voorgenoemde ontwikkelingen, intensivering van het graslandgebruik en peilverlaging (met of zonder onderwaterdrainage), kunnen de kwaliteit van het foerageer- en slaapgebied aantasten voor met name de steltlopers. Onderzoek in Zuid-Holland geeft aanwijzing dat het bodemleven zoals wormen slechter bereikbaar zijn voor steltlopers door een verhoogde indringingsweerstand met onderwaterdrainage (Deru et al., 2014).

Dat kan knelpunten met betrekking tot het behalen van de instandhoudingsdoelen veroorzaken. In de Zeevang heeft verder geen onderzoek plaats gevonden naar de ecologische effecten van onderwaterdrainage. Aan de andere kant kunnen een aantal soorten zoals de ganzen en smienten profiteren van de intensivering omdat het voedselaanbod in de vorm van gras toeneemt door de intensivering van landbouw.

4. Conclusie

In het voorgaande hoofdstuk hebben de aantalsontwikkeling (trend) van vogelsoorten waarvoor Polder Zeevang is aangewezen, in beeld gebracht. Op deze manier hebben we een beeld gekregen welke soorten in Polder Zeevang achteruitgaan (onderzoeksvraag 1):

- Alle in Polder Zeevang aangewezen soorten ***ganzen*** (kolgans, grauwe gans, brandgans) zijn landelijk en in het gebied sterk toegenomen. In Polder Zeevang is de toename van deze soorten vele malen hoger dan de landelijke aantalsontwikkeling.
- Voor de ***kleine zwaan*** en de ***grutto*** geldt dat de trend op zowel landelijk als op gebiedsniveau matig tot sterk afneemt. Voor de ***goudplevier*** en ***kievit*** is er sprake van een stabiele of onduidelijke trend op zowel landelijk als gebiedsniveau. ***Wulp*** neemt landelijk toe, maar op gebiedsniveau af (een betrouwbare trendclassificatie kan echter niet worden berekend). Wat betreft ***smient*** is er zowel landelijk als op gebiedsniveau een matige achteruitgang te zien, hoewel de aantallen in Polder Zeevang na 2009 zijn toegenomen. Het is nog onduidelijk of deze trend doorzet.

Voor deze soorten hebben we gekeken naar de oorzaken die ten grondslag kunnen liggen aan de achteruitgang (onderzoeksvraag 2)

- Voor de ***kleine zwaan*** geldt dat de achteruitgang te maken heeft met enerzijds de afnemende broedpopulatie en anderzijds dat vogels zich steeds meer concentreren in optimale foerageergebieden. Er zijn geen indicaties dat de achteruitgang van de kleine zwaan in Polder Zeevang specifiek wordt veroorzaakt door omstandigheden in het gebied zelf. Polder Zeevang is waarschijnlijk een suboptimaal gebied; de soort lijkt zich meer op te houden op grote wateren waar de fonteinkruidvegetaties zich hebben hersteld.
- De matige achteruitgang van de ***smient*** dient vooral in het licht te worden bezien tegen de landelijke trend en wordt dus vooral veroorzaakt doordat de vogels vanwege de zachtere winters meer ten noorden van ons land overwinteren. Voorts blijkt ook dat er geen groei van de populatie meer is. Er zijn geen indicaties dat de achteruitgang van smient in Polder Zeevang op dit moment specifiek wordt veroorzaakt door de omstandigheden in het gebied zelf.
- Er zijn momenteel geen indicaties dat de ***goudplevier*** en de ***kievit*** afnemen in Polder Zeevang. Op basis van expert judgement kan verondersteld worden dat in delen van Polder Zeevang de oppervlakte geschikt foerageergebied (extensieve en natte graslanden) door intensivering van de melkveehouderij mogelijk afneemt. De intensivering van landbouw waaronder bemesting zorgt voor meer grasgroei waardoor de foerageermogelijkheden voor deze soorten verslechteren en ze hun toevlucht zoeken in optimalere gebieden, zoals extensieve graslandgebieden en het Waddengebied waar meer vogels zich concentreren.
- Het gebruik van slaapplaatsen door ***grutto's*** in Nederland staat in relatie tot broed- en foerageergebieden in de directe omgeving. De achteruitgang van de slaapplaatsen van de grutto in Polder Zeevang kan dus een afspiegeling zijn van de afname van de lokale broedpopulatie. Mogelijk speelt de kwaliteit van de slaapplaatsen ook een rol. Er zijn indicaties dat de achteruitgang van grutto in Polder Zeevang specifiek wordt veroorzaakt door de omstandigheden in het gebied zelf zoals de kwaliteit en afname van het aantal slaapplaatsen door verdroging.
- Er zijn geen indicaties dat de ontwikkeling van de ***wulp*** in Polder Zeevang specifiek wordt veroorzaakt door de (voedsel)omstandigheden in het gebied zelf. De wulp laat steeds meer een zwaartepunt in zoute wateren zien, maar bij mildere winters kunnen ze toch met grote aantallen in het binnenland verblijven. Suboptimale graslandgebieden zoals Polder de Zeevang worden (bijna) niet meer gebruikt als foerageergebied. De aanleg van de Zandbraak heeft de laatste jaren echter een positief effect gehad op het aantal wulpen dat polder Zeevang als slaapgebied gebruikt.

Aanbevelingen

Op basis van de gegevens en trends zijn er geen directe aanwijzingen dat de achteruitgang van de Vogelrichtlijnsoorten van Polder de Zeevang, met uitzondering van de grutto, specifiek te maken heeft met de omstandigheden in Polder Zeevang. Voor de grutto is het gewenst nader te onderzoeken waar specifiek in de Zeevang knelpunten liggen. Het gaat dan bijvoorbeeld om inzicht te krijgen in het aantal en de omvang van plasdraspercelen, het moment dat ze plasdras worden gezet, de hoeveelheid water en de openheid / dichtgroei van het perceel.

Voor de andere steltlopers zijn trends moeilijk te duiden. De kievit en goudplevier laten een andere verspreiding zien (Waddengebied en extensieve nattere graslanden) vanwege problemen als verdroging en vermesting. Op basis van expert judgement veronderstellen we dat in delen van de Zeevang de oppervlakte geschikt foerageergebied (extensieve en natte graslanden) door intensivering van de melkveehouderij mogelijk afneemt. Nader onderzoek naar verspreiding van deze soorten in Polder Zeevang in relatie tot geschikt foerageergebied is gewenst om hierop antwoord te kunnen geven.

Literatuur

Beekman J.H., Nolet B.A. & Klaassen M. (2002) Skipping swans: Fuelling rates and wind conditions determine differential use of migratory stopover sites of Bewick's Swans Cygnus bewickii. ARDEA 90 (3): 437-459

Birdlife International, 2004a. Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status. Cambridge, U.K.

Birdlife International, 2004b. Birds in de European Union: a status assessment. Birdlife International, the Netherlands, Wageningen.

Boudewijn, T.J., G.J.D.M. Müskens, D. Beuker, R. van Kats, M.J.M. Poot & B.S. Ebbinge, 2009. Evaluatie opvangbeleid 2005-2008 overwinterende ganzen en smienten. Deelrapport 2. Verspreidingspatronen van foeragerende smienten. Wageningen, Alterra, Culemborg, Bureau Waardenburg. Alterra-rapport 1841. 95 blz.; 45 fig.; 9 tab.; 4 ref. Bureau Waardenburgrapport nr. 08-090

Deru, J., F.A.J. Lessinck, I.E. Hoving, J.J.H. van den Akker, J. Bloem, N.M.J. van Eekeren, 2014. Effect van onderwaterdrainage op bodemkwaliteit veenweiden. V-focus 11 (2014)3.

European Union, 2009. European Union management plan 2009 – 2011. Lapwing Vanellus vanellus. Technical report 2009-033. Office for official Publications of the European Communities, Luxembourg.

European Union, 2009. European Union management plan 2009 – 2011. Golden plover Pluvialis apricaria. Technical report 2009-034. Office for official Publications of the European Communities, Luxembourg.

Hoogeboom, D.M. & F. Visbeen, D. Tanger, C. van den Tempel, T. Baas, 2013. Vogel- en Habitatrichtlijnsoorten buiten het Natura 2000 gebied. Verspreidingsinformatie ten behoeve van externe werking. Rapportnummer 13.007. Landschap Noord-Holland, Heiloo.

Hornman, M., F. Hustings, K. Koffijberg, E. van Winden, SOVON Ganzen- en Zwanenwerkgroep, L. Soldaat, 2011. Watervogels in Nederland 2008/2009. SOVON-Monitoringsrapport 2011/03. Waterdienst-rapport BM 10.24. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Hornman, M., F. Hustings, K. Koffijberg, O. Klaassen, R. Kleefstra, E. van Winden, L. Soldaat, 2013. Watervogels in Nederland 2011/2012. SOVON-rapport 2013/66. RWS-rapport BM 13.27. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Klaasen, O., 2014. Topaantallen wulpen en grote zilverreigers op binnenlandslaapplaatsen. Watervogeltellingen in Nederland. Nieuwsbrief seizoen 2013/2014, nr 7, maart 2014. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Kleefstra, R., van Winden E. & van Roomen M. 2009. Binnenlandse steltlopertellingen in Nederland: toelichting op gegevens van landelijke tellingen in oktober en november 2008. SOVON-informatierapport 2009/14.

Kleefstra, R., E. van Winden, D. Tanger, M. van Roomen, 2014. Pleisterende goudplevieren en kieviten in Nederland. Trends in aantallen en verspreiding sinds de jaren zeventig. Limosa 87.1: 20-32.

Krijgsveld, K.L., R.R. Smits, J. van der Winden, 2008. Verstoringsgevoeligheid van vogels. Update literatuurstudie naar de reacties van vogels op recreatie. Bureau Waardenburg, Culemborg.

Nagy, S., Petkov, N., Rees, E., Solokha, A., Hilton,G., Beekman, J. and Nolet, B. 2012. International Single Species Action Plan for the conservation of the Northwest European population of Bewick's Swan Cygnus columbianus bewickii. AEWA Technical Series No. 44. Bonn, Germany.

Pleijter, M. & J.J.H. van den Akker, 2007. Onderwaterdrains in het veenweidegebied; mogelijkheden van de toepassing van onderwaterdrains en de invloed op de maaiveldaling in het veenweidegebied. Alterra, Wageningen.

Provincie Noord-Holland, 2013. Beheerplan Natura 2000 2013-2019. Provincie Noord-Holland, Haarlem.

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2008. Natura 2000 Profielendocument. Directie Kennis, Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

Rees, E.C. & J.H. Beekman, 2010. Northwest European Bewick's Swans: a population in decline. British Birds 103: 640-650.

Schekkerman, H. & A.J. Beintema, 2002. Vogelkundige waarden van de Polder Zeevang, 1996-2000; een evaluatie in het kader van de EG-Vogelrichtlijn. Alterra, Wageningen.

SOVON, 2013. Vogelbalans 2013. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Teunissen W, A. Schotman, L.W. Bruinzeel, H. ten Holt, E. Oosterveld, H. Sierdsema, E. Wymenga, D. Melman,2012. Op naar kern-gebieden voor weidevogels in Nederland. SOVON Vogelonderzoek Nederland Beek-
Ubbergen, Alterra Wageningen UR, Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv. Feanwâlden. Alterra-rapport 2344, Sovon-rapport 2012/21, A&W-rapport 1799

Van der Aa, E., 2009. Recreatieve verstoring: ecologisch probleem? Wankele basis voor verstoring. Toets: 2009/3.

Veer. R. van `t, N. Raes, C.J.G. Scharringa, 2010. Weidevogels in Noord-Holland; ecologie, beleid en ontwikkelingen. Landschap Noord-Holland. Heiloo.

Landschap Noord-Holland
Postbus 222
1850 AE Heiloo
Tel. 088 - 006 44 00
landschapnoordholland.nl
info@landschapnoordholland.nl

Mixed Sources
Productgroep uit goed beheerde bossen en andere gecontroleerde bronnen.
www.fsc.org Cert no. SGS-COC-2531
© 1996 Forest Stewardship Council
GEDRUKT OP FSC PAPIER